

Страшинська Л.В.

доктор економічних наук, професор

Радченко В.В.

кандидат економічних наук, професор

Національний педагогічний університет

імені М.П. Драгоманова

ПРІОРИТЕТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ ТА ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ

Анотація. В статті йдеться про нову роль економічної освіти в сучасній Україні, її зв'язок із завданнями модернізації економіки та впровадження інноваційного типу соціального прогресу; з'ясовуються основні стратегічні пріоритети економічної освіти: підвищення якості змісту, досягнення високої економічної ефективності, удосконалення системи організації.

Ключові слова: економічна освіта, модернізація економіки, інноваційний тип розвитку, ефективність економічної освіти.

Одним із стратегічних завдань сучасної України є розвиток економічної освіти. Актуальність цього завдання визначається загальною логікою економічного розвитку, переходом від одних якісних етапів соціально-економічних відносин до інших, вищих, що виражає прогресивний рух людських цивілізацій.

Суспільство має визначити чіткі орієнтири розвитку економічної освіти в сучасних умовах, обґрунтувати її пріоритети, що буде складати зміст освітньої політики держави. Безумовно, що все це має здійснюватися в органічній єдності всіх складових трансформаційного процесу в Україні. Вихідним є завдання модернізації економіки України, впровадження інноваційної моделі розвитку, кінцевим завданням – виведення економічної освіти на нову, вищу якість.

Відзначимо, що в країні вже не один рік ведеться велика робота по реформуванню економічної освіти. По суті, за роки незалежності створена нова модель економічної освіти, змінився її зміст, впроваджені нові освітні стандарти. В змісті економічної освіти центральними стали проблеми ринкової економіки.

Проте формування нової моделі економічної освіти не пододало її відставання від сьогоденних потреб розвитку українського суспільства, не розв'язало проблему її якості. Отже вона залишається відкритою. А це означає, що суспільство і надалі повинно мати обґрунтовані стратегічні пріоритети розвитку економічної освіти з урахуванням, тепер уже, власного досвіду проведення освітянських реформ і особливостей сучасних соціально-економічних проблем.

Дослідженням проблеми розвитку освіти в Україні займається багато вчених Національної академії педагогічних наук, а також вчених-педагогів, викладачів ВНЗ та ін. Розробці концепцій і моделей розвитку освіти присвячені праці В. Андрущенко, В. Кременя, О. Падалки, О. Шпака та ін. Великий внесок у розвиток економічної освіти внесли вітчизняні вчені В. Базилевич, В. Бобров, А. Гальчинський, В. Геєць, П. Єщенко, І. Каленюк, О. Куклін, І. Радіонова, А. Чухно та ін.

Але складність проблеми економічної освіти і особливо практики її організації в Україні відповідно до нових умов зумовлюють потребу подальшого осмислення цієї проблеми та визначення шляхів її конкретної реалізації. Серед багатьох проблем розвитку економічної освіти в Україні найбільш складними є проблеми її якості та ефективності.

Метою статті є визначення основних стратегічних пріоритетів економічної освіти в сучасній Україні з урахуванням досвіду попередніх трансформацій та особливостей і потреб сучасного економічного прогресу.

Виклад основного матеріалу.

Насамперед з'ясуємо ті передумови, які визначають характер освітніх проблем в Україні і напрямки їх розв'язання. Пов'язуються вони зі змінами в матеріальних умовах виробництва і новою роллю людського фактора.

Провідним у світових трансформаціях сьогодні є інноваційний тип суспільного прогресу, змістом якого є всебічна модернізація всіх сфер людського життя на основі новітніх досягнень науки і техніки. Вирішальним фактором при цьому стає наука, яка, перетворюючись у безпосередню продуктивну силу, забезпечує постійні якісні зміни в матеріальних умовах виробництва. Інноваційний тип суспільного прогресу та всебічна модернізація виробництва зумовлюють нову роль людини як першої продуктивної сили суспільства і носія всієї сукупності суспільних відносин. З людиною пов'язується розвиток науки, створення і впровадження нової техніки, інформаційно-комунікаційних технологій, нових методів організації виробництва та управління тощо. Відбувається інтелектуалізація виробництва, а інтелектуальний капітал, інтелектуальна власність та інтелектуальний продукт стають визначальними чинниками формування інноваційного типу розвитку суспільного виробництва.

Все сказане зумовлює нову роль економічної освіти і всієї системи підготовки високопрофесійних кадрів – економістів. Необхідним стає формування широкої бази фундаментальних знань майбутніх фахівців, їх професійної культури і творчого інтелекту, створення економіки знань.

Піднесення ролі економічної освіти, її модернізація особливо актуально для України. Адже для нашої країни утвердження інноваційного типу суспільного прогресу є стратегічним завданням, розв'язання якого має забезпечити конкурентоспроможність української економіки, подолання відставання від розвинутих країн в економічній і соціальній сферах, розв'язання комплексу соціальних завдань та вихід на світові соціальні стандарти. У зв'язку з цим програма економічних реформ на 2010 – 2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» визначає широке коло завдань в просторі розвитку науково-

технічної та інноваційної сфер. Йдеться про те, що в Україні зберігся масштабний науковий комплекс. Проте науково-технічна та інноваційна сфери не виконують належним чином роль джерела економічного зростання. З одного боку, темпи розвитку та структура науково-технічної та інноваційної сфер не відповідають попиту на передові технології, а з іншого боку, пропоновані наукові результати світового рівня не знаходять застосування в економіці через низьку сприйнятливість підприємницького сектора до інновацій. Існує загроза переорієнтації вітчизняної науки на вирішення проблем інноваційного розвитку інших країн.

Програма економічних реформ на 2010 – 2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» передбачає цілий ряд заходів, щоб реформувати інноваційну сферу країни з метою активізації інноваційних процесів в економіці. Саме цим визначаються і стратегічні завдання економічної освіти в Україні, які передбачають модернізацію економіки України на основі всебічного використання промислово-індустріального і наукового потенціалу, потужного людського капіталу, яким володіє наша країна, рідкісних ресурсів... [1].

Говорячи про значення економічної освіти, необхідно особливо наголосити про її сучасну роль: це створення в країні потужного людського капіталу, використання якого має забезпечити багатовекторний вплив на суспільне відтворення, всебічне обґрунтування шляхів зниження затрат ресурсів на основі економічного вибору, впровадження найбільш ефективних норм капіталозатрат, працезатрат, матеріалозатрат. Це ті знання, якими не може не володіти кадровий склад виробництва. Економічні знання відіграють також велику мобілізуючу роль в організації людського капіталу, спрямуванні суспільства на той чи інший шлях розвитку, впровадженні тієї чи іншої соціально-економічної моделі.

Ми зупинимося на трьох стратегічних пріоритетах розвитку економічної освіти в Україні.

Найпершим таким пріоритетом залишається підвищення якості змісту економічної освіти. Нині основним своїм предметом вона має ринкову економіку. Ніби все правильно, адже в Україні сформована саме така економічна система (ринкова). Проте, розуміння (зміст) ринкової економіки сформовано на основі ліберальної моделі економічного розвитку, корені якої знаходяться у дрібному товарному виробництві. Розвиток світової економіки переконливо підтверджує, що ця модель не відповідає сучасним уявленням про модернізацію, інноватизацію та інформатизацію економіки в умовах інформаційного суспільства. Вона не забезпечує збалансування національної економіки, особливо, якщо враховувати вплив глобалізації та нові вимоги міжнародного поділу праці (СОТ та ін.).

Ось чому актуальним є зміна парадигми у визначенні ефективності та прогресивності становлення нової економічної системи. Є очевидним, що у новій парадигмі розглядається нове співвідношення у регулюючій ролі між ринком і державою. Розвинута сучасна економіка – це регульована ринкова економіка, а не стихійна. Новий зміст економічної освіти передбачає глибоке вивчення закономірностей розвитку суспільного прогресу та його особливостей в нових умовах; процесів усупільнення виробництва (під впливом технічних, технологічних, інформаційних, економічних та інших чинників), досягнення збалансованості національної економіки в умовах загальної інформатизації виробництва, оптимізації норми нагромадження та внутрішньої структури національного виробництва в умовах сильного впливу зовнішніх чинників (глобалізації, дії ТНК та ін.). В усіх ланках економічної освіти нині формально вивчаються відносини власності, характерні особливості товарного виробництва, нагромадження капіталу тощо.

Основою забезпечення високої якості змісту економічної освіти є посилення її зв'язку з розвитком економічної теорії. Без досягнень економічної науки та їх врахування в економічній освіті не можна і думати про високу якість останньої. Але не тільки в цьому має проявитися зв'язок економічної освіти і економічної теорії. Навчальний процес в сфері

економічної освіти має здійснюватися в таких формах, щоб навчання носило дослідницький характер як з боку з'ясування змісту предмета, так і з боку участі учнів, студентів у науково-дослідній роботі. За таких умов навчання перетворюється у творчий процес. При цьому в учнів і студентів будуть формуватися уміння і навички. Ще важливіше, що майбутні випускники ВНЗ будуть озброюватися методологією застосування економічних знань на практиці.

Другим стратегічним пріоритетом розвитку економічної освіти в Україні є забезпечення її високої економічної ефективності. Питання про концептуальні засади підвищення ефективності освіти в Україні розглядалися на Загальних зборах Національної академії педагогічних наук України, які відбулися 8 листопада 2012 р. [2]. Вчені педагоги підкреслювали, що це завдання має комплексний характер. Воно передбачає кардинальне покращення діяльності всіх форм і рівнів освіти в Україні, удосконалення структури навчальних закладів, перехід на нові ефективні освітні технології, розвиток співпраці дітей і педагогів, учнів і вчителів, студентів і викладачів, поєднання державного управління і самоврядування, оптимізацію структури видатків на освіту, зростання оплати в освітянській сфері та ін. Це повністю торкається і економічної освіти, як органічної складової освіти в Україні. Але маємо наголосити на такому: економічна ефективність економічної освіти (як і освіти взагалі) вимірюється співставленням затрат на освітянську сферу та її результатів. Що торкається затрат, то підрахувати їх величину суспільство може більш-менш точно. Але, що торкається результатів економічної освіти, то виявити в повній мірі їх дуже складно. Це може бути і у вигляді зростання вчених-професорів, кваліфікованих кадрів, темпи та величина суспільного продукту (ВВП) та інше. Тому потрібно відпрацьовувати як методологію, так і методику розрахунку ефективності економічної освіти.

Третій стратегічний пріоритет економічної освіти в сучасній Україні – це удосконалення її системи організації. Сюди входить розробка стандартів

освіти і визначення в них місця економічної теорії, забезпечення економічної освіти кваліфікованими кадрами, визначення місця економічної освіти в навчальних планах середніх навчальних закладах, ВНЗ, забезпеченість навчального процесу якісними підручниками і т.д. В нашій країні в цьому стратегічному пункті також багато недоліків. Але вкажемо на найголовніше: велику шкоду економічній освіті в Україні і в підготовці кадрів всіх профілів нанесло рішення Міністерства освіти і науки, згідно якого предмет економічної теорії виведений із числа нормативних дисциплін державного стандарту. Як підкреслюють В. Геєць і А. Гриценко, «що у нашого народу взагалі немає майбутнього, якщо наука і освіта не стануть національними пріоритетами...» [3, 17]. Небезпечним також є виключення фундаментальних економічних предметів із освітніх стандартів. Надто мало часу виділяється на вивчення «Економіки» у середній школі, яка, до того ж, не укомплектована вчителями-економістами.

Висновки 1. Удосконалення економічної освіти в Україні є потребою дня. 2. Найглибшим чинником, що зумовлює необхідність якісної перебудови економічної освіти в Україні є забезпечення курсу модернізації економіки, впровадження інноваційної моделі розвитку. 3. Основні стратегічні пріоритети розвитку економічної освіти: підвищення якості змісту економічної освіти; забезпечення її високої економічної ефективності; удосконалення системи організації економічної освіти. 4. Проблеми розвитку економічної освіти мають бути в центрі економічної політики держави.

Джерела

1. Послання Президента України Віктора Януковича до Верховної Ради // Урядовий кур'єр, 2011, 8 квітня.
2. Педагогічна газета, 2012, № 11, листопад, 2012.
3. Геєць В., Гриценко А. Економіка та суспільство: непізнані грані взаємовпливу (роздуми над прочитаним) // Економіка України, 2012, № 3. – с. 4-24.

Аннотация. В статье говорится о новой роли экономического образования в современной Украине, ее связь с задачами модернизации экономики и внедрения инновационного типа социального прогресса; выясняются основные стратегические приоритеты экономического образования: повышение качества содержания, достижения высокой экономической эффективности, совершенствование организации.

Ключевые слова: экономическое образование, модернизация экономики, инновационный тип развития, эффективность экономического образования.

Abstract. The article refers to the new role of economic education in modern Ukraine, its connection with the tasks of economic modernization and introduction of innovative type of social progress, out key strategic priorities of economic education: improving the quality of content, achieving high economic efficiency, improving the organization.

Keywords: economics, economic modernization, innovative type of development, efficiency of economic education.